

Historia regionu

Autor: Monika Kresa

{smoothgallery image=F5801.jpg&title=Neorenesansowy pałac z lat 1856-1859 w Dąbrówce Wielkopolskiej&caption=Neorenesansowy pałac z lat 1856-1859 w Dąbrówce Wielkopolskiej}Wprawdzie pierwsze ślady osadnictwa na terenach Wielkopolski zachodniej pochodzą z epoki brązu, to początki Nowego Tomyśla, Pniew, czy Sierakowa sięgają XIII wieku. Pierwszy zapis informujący o Sierakowie pochodzi z 1251 roku, kiedy to na szlaku handlowym prowadzącym z Poznania przez Drezdenko do Szczecina utworzono osadę. Prawa miejskie otrzymała ona w 1388 roku z rąk króla Kazimierza Wielkiego, a sama jego nazwa pochodzi od imienia dawnego właściciela – Sieraka, przy czym obecna jego nazwa pojawia się dopiero w 1580 roku, wcześniej miasto funkcjonowało jako Syrakowo. W 1416 roku Władysław Jagiełło odnowił przywilej lokacyjny Sierakowa na prawach magdeburskich. W roku 1450 miasto znalazło się w rękach wojewody poznańskiego Łukasza I Górki. Jego syn Uriel Górka wybudował w mieście kościół pod wezwaniem Świętego Ducha. Wieś Tomyśl, która dała początki dzisiejszemu Staremu Tomyślowi, położona była wśród wielkich kompleksów leśnych. Początki Nowego Tomyśla sięgają natomiast czasów o wiele późniejszych i osadnictwa niemieckiego. Pierwszą wzmiankę o Pniewach datuje się natomiast na 1256 rok, właścicielami osady byli Pniewscy herbu Nałęcz i to ich starania sprawiły, że osada już w XIII wieku otrzymała prawa miejskie. Miasto przez wieki nie pozostawało w rękach jednych właścicieli, przechodziło w posiadanie Potulickich, Ostrorogów, Rydzyńskich i Mileżyńskich. Wszyscy oni dość dobrze opiekowali się miastem, skoro w XVI wieku miało ono rynek, ratusz, kościół, okazałe mury obronne. Nigdy wprawdzie nie było gospodarczym centrum regionu, jednak działały tutaj dość liczne cechy rzemiosł, m.in. sukienniczy i grabarski, organizowano również targi i jarmarki, które wpływały na rozwój handlu w mieście, a w końcu XVII wieku zaczęło tu działać Bractwo Strzeleckie. Kiedy w XVI wieku Sieraków przeszedł w ręce Piotra Opalińskiego rozpoczął się dla miasta okres świetności. Rozpoczęto budowę kościoła bernardyńskiego, założono drukarnię i teatr, w roku 1649 Krzysztof Opaliński wraz z czeskim nauczycielem Janem Amosem Komeńskim założył tu świeckie gimnazjum. {smoothgallery image=F5802.jpg&title=Rocznica zespołu regionalnego&caption=Rocznica zespołu regionalnego}

Wielkopolska zachodnia to teren pograniczny z punktu widzenia etnicznego i wyznaniowego, owa mieszanina kulturowa widoczna była od początków dziejów osad, jednak zróżnicowanie nasiliło się szczególnie w okresie reformacji i tuż po nim. W wieku XVIII okolice Tomyśla zaczęli gospodarować osadnicy olenderscy, sprowadzani przez ówczesnych właścicieli tych ziem. Wśród nowych mieszkańców miasta i okolic dominowali protestanci Niemcy z Brandenburgii, Śląska i Pomorza. Wobec tego koniecznością stała się budowa zboru ewangelickiego, który postawiono w osadzie Glinki w 1780 roku. W kilka lat później właściciel Tomyśla zdecydował się lokować wokół kościoła nowe miasto, które otrzymało prawa miejskie i nazwę Nowy Tomyśl w 1786 roku, przywilejem nadanym przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wieś Tomyśl dla odróżnienia nazwano Starym Tomyślem. Taka a nie inna geneza miasta spowodowała, że było ono zasadniczo miastem zamieszkałym w dużym procencie przez protestantów, jeszcze w XIX wieku była to jedyne miasto wielkopolskie bez kościoła katolickiego, a wyznawcy religii rzymskokatolickiej należeli do odległej o 8 km parafii w Wytotomyślu. Nieco inne niż pozostałych miast Wielkopolski zachodniej były losy Sierakowa. Jego ostatnia właścicielka z rodu Opalińskich, córka Katarzyny z Opalińskich i Stanisława Leszczyńskiego, Maria Leszczyńska wniosła Sieraków jako wiano królowi francuskiemu Ludwikowi XV, a w 1752 roku kupił go minister królewski Henryk Brühl, pod koniec XVIII wieku właścicielem miasta został Łukasz Bniński. W okresie rozbiorowym teren Wielkopolski zachodniej znalazł się pod zaborem pruskim, co przyczyniło się w znacznej mierze do germanizacji tych ziem. Sytuacja była o tyle ułatwiona, że Niemcy od lat stanowili tutaj ważny i liczny element struktury narodowościowej. Jednak kiedy wojska pruskie w 1793 roku wkroczyły do Sierakowa, spotkały się ze zbrojnym oporem stacjonujących tu jednostek wojska polskiego. Zasadniczo jednak miasta te znajdowały się pod panowaniem pruskim. Wprawdzie podczas wojen napoleońskich Nowy Tomyśl znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego, ale w 1815 roku ponownie wrócił w ręce pierwszego zaborcy. W 1848 roku został natomiast miastem powiatowym w związku z utratą tego statusu przez Buk w ramach represji za udział jego mieszkańców w wydarzeniach Wiosny Ludów. Do walk roku 1848 włączyli się również mieszkańcy Sierakowa, ale postanie w tym mieście zostało bardzo szybko stłumione. Pniewy nie zdołały podnieść się z upadku po wojnach szwedzkich aż do XIX wieku. Powolny rozwój miasta rozpoczął się dopiero w 1830 roku, kiedy w mieście zaczęła działać poczta dyliżansowa. Wkrótce potem wybudowano tu hotel i tzw.

„pocztalturnię”. W 1875 roku założono jedno z pierwszych w Wielkopolsce kółek rolniczych, a następnie otwarto bank ludowy. Przełomowym momentem w rozwoju miasta był jednak rok 1888, kiedy to Pniewy otrzymały połączenie kolejowe z Międzychodem i Poznaniem. Jeszcze w XX wieku stosunkowo duży był tu odsetek Niemców. Według danych z 1905 roku, Pniewy zamieszkiwało 57% katolików (głównie Polaków), 34% ewangelików (głównie Niemców) i 8% Żydów. Odzyskanie niepodległości przez Polskę nie oznaczało odzyskania niepodległości przez Wielkopolskę. Podczas powstania wielkopolskiego w Sierakowie został uformowany oddział, który wspólnie z oddziałami z Pniew i

Szamotuł usunął z miasta administrację pruską, a następnie wziął udział w walkach pod Kolnem i Zatoniem. Powstańcy wielkopolscy opanowali również Nowy Tomyśl, miało to miejsce w styczniu 1919 roku. Powrót tych terenów do Polski usankcjonował dopiero traktat wersalski. W dwudziestoleciu międzywojennym matka Urszula Ledóchowska zakupiła w Pniewach posiadłość i utworzyła działającą do dzisiaj Szkołę Gospodarczą dla dziewcząt i Dom Zgromadzenia Sióstr Urszulanek. Ważnym wydarzeniem dla miasta i promocji lokalnego rzemiosła, była zorganizowana w 1927 roku Wystawa Przemysłowo-Rolnicza. Podczas II wojny światowej tereny Wielkopolski zachodniej były obszarem silnej germanizacji, a zamieszkujący ją Polacy wywożeni do III Rzeszy. Tereny te zostały wyzwolone spod okupacji niemieckiej w styczniu 1945 roku.